

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ФАКУЛЬТЕТ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії ХДАК

Наталія РЯБУХА

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ІСПИТУ

на основі здобутого ступеня вищої освіти або освітньо-кваліфікаційного рівня
(НРК6 та НРК7) для здобуття ступеня **магістра**
зі спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство»

Ради факультету культурології та
соціальних комунікацій
Протокол № 9 від 18 березня 2024 р.

Харків – 2024

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Фаховий іспит зі спеціальності «Музеєзнавство, пам'яткознавство» (ступінь «магістр») являє собою випробування з професійно-орієнтованих дисциплін, які вивчалися на рівні «бакалавр» (НРК6) («магістр», «спеціаліст» (НРК7)).

Фаховий іспит проводиться з метою перевірки рівня і якості загально-професійної й спеціальної підготовки потенційних студентів-магістрів і дозволяє виявити й оцінити готовність випускника до вирішення професійних завдань та до наукової й науково-практичної діяльності.

Програма і форма вступного випробування є єдиною для всіх осіб, які вступають за спеціальністю «Музеєзнавство, пам'яткознавство».

Фаховий іспит має комплексний характер і проводиться по відповідній програмі, що охоплює спектр фундаментальних питань з музеєзнавчої та пам'яткознавчої підготовки.

Претенденти на вступ для навчання на ступінь «магістр» повинні **знати**:

1. Історію музейництва.
2. Наукове комплектування, облік та зберігання музейних фондів.
3. Науково-дослідну роботу музеїв.
4. Науково-експозиційну роботу.
5. Систему музейних соціальних комунікацій.
6. Охорону та використання позамузейних пам'яток історії та культури.
7. Основи пам'яткознавства.
8. Організацію музейно-заповідної діяльності.
9. Музейно-заповідну мережу України.

Вміти:

1. орієнтуватися в предметі та актуальних завданнях музеєзнавства та пам'яткознавства.
2. Розрізняти теоретичні та практичні підходи, розроблювані у сучасних напрямках музеєзнавства та пам'яткознавства.
3. Обґрунтовувати практичну значущість досягнень музеєзнавства та пам'яткознавства та використання отриманих гуманітарних знань у реалізації програм з музейної справи та пам'яткоохоронної діяльності.

Під час виконання завдання здобувач має продемонструвати **навички**:

- роботи з навчальною, науковою, методичною і науково-популярною літературою з проблем музейної справи та пам'яткоохоронної діяльності;

- критичний відбір, аналіз, конспектування та реферування літератури музейно-пам'яткоохоронного профілю;
- підготовки та презентацій і доповідей з проблем музейної справи та пам'яткоохоронної діяльності;
- саморефлексії щодо власної майбутньої професійної діяльності (оцінка рівню розвитку професійно важливих якостей, обрання напрямів для саморозвитку та професійного зростання).

Фаховий іспит проводиться відповідно до Правил прийому до ХДАК.

Метою фахового іспиту є визначення практичної й теоретичної підготовленості абітурієнтів до виконання вимог, передбачених навчальними планами другого (магістр) рівня вищої освіти.

Тематичний план

Тема I. Історія та теорія музейної справи. Світовий та вітчизняний досвід музейництва.

Тема II. Наукове комплектування, облік та зберігання музейних фондів.

Тема III. Науково-дослідна робота музеїв.

Тема IV. Науково-експозиційна робота музеїв.

Тема V. Система музейних соціальних комунікацій.

Тема VI. Теоретичні основи пам'яткознавства. Державна і міжнародна політика в галузі охорони та використання нерухомих пам'яток культури.

ЗМІСТ

Тема I.

Історія та теорія музейної справи. Світовий та вітчизняний досвід музейництва

Музей як соціокультурний феномен. Теорії виникнення музею. Поняття «музейна справа». Класичне та новітнє розуміння соціальних функцій музейного закладу. Теоретичне забезпечення діяльності музейної сфери: музеєзнавство та музеологія як якісно різні ступені наукової бази музейництва.

Результати вивчення історії світового музейництва, історичного розвитку музейної справи України та зарубіжних країн. Періодизація світової історії музейної справи та загальна характеристика кожного етапу.

Прафеноменальна стадія музейництва. Розвиток прамузейної справи в цивілізаціях Стародавнього Сходу. Культурно-історичні умови розвитку музейної

справи в Стародавній Греції. Стародавній Рим – продовжувач античних традицій музеестворення. Реалізація музейної потреби в добу середньовіччя. Стан музейної справи в добу Відродження.

Розвиток музейної справи в XVII ст. Початок нового етапу у світовому музейництві. Поступ музейництва протягом XVIII ст. Вплив ідеології Просвітництва на характер музейного будівництва. Формування музейних мереж у європейських країнах.

Розквіт музейної справи в XIX – початку XX ст. Формування суспільної музейної свідомості, виникнення традиційної (академічної) моделі музейного закладу, її соціальні функції. Культурно-історична ситуація першої половини XX ст. і стан музейної сфери. Початок міжнародного співробітництва в музейній галузі. «Музейний вибух» 1960–1970-х рр.: передумови, сутність, наслідки.

Новітнє розуміння музею та його соціальних функцій; нові критерії оцінки музейної діяльності. Пошуки оптимальних музейних моделей XXI ст. та їх різновиди. Міждисциплінарний характер теоретичного забезпечення музейної справи як обов'язкова умова її подальшого розвитку.

Тема II.

Наукове комплектування, облік та зберігання музейних фондів

Загальне поняття про музейні фонди. Музейний предмет як одиниця зберігання: науковий, культурний, юридичний статус. Музейне джерелознавство.

Структура фондів музею. Склад основного фонду, фонду науково-допоміжних матеріалів, фонду сировинних матеріалів. Закон України «Про музей та музейну справу». Юридичні основи фондової роботи. Поняття комплектування музейних фондів і збиральницької роботи музеїв.

Основні цілі, принципи і засоби комплектування. Планування комплектування. Робота фондово-закупівельної комісії, її склад, завдання, повноваження. Законодавчі підстави роботи з обліку музейних фондів. Перший ступінь обліку фондів. Допоміжна та внутрішня музейна документація. Другий ступінь обліку музейних фондів. Науковий паспорт предмета. Каталогізація музейних предметів.

Використання сучасних мультимедійних технологій щодо обліку та наукової каталогізації музейних фондів, вирішення прикладних завдань фондової роботи.

Загальні принципи, умови і завдання зберігання музейних фондів. Вимоги до системи зберігання та режиму зберігання.

Фактори, що впливають на збереження музейних матеріалів. Організація системи зберігання музейних предметів. Режим зберігання музейних предметів за видами матеріалу. Архітектура музейної будівлі відповідно до завдань зберігання та охорони музейних фондів. Приміщення для зберігання фондів і їх обладнання. Правила проведення контрольних оглядів фондівих приміщень та їх документація.

Тема III.

Науково-дослідна робота музеїв

Поняття науково-дослідної роботи музеїв. Основні напрями дослідницької діяльності музею та музейних співробітників: історія, культурологія, соціологія, психологія, педагогіка. Історико-культурне дослідження першоджерел – один з центральних напрямів наукової роботи.

Наукові дослідження в обсязі профільних наук: документуючі властивості музейних предметів, їх значення для розвитку профільної дисципліни; збір емпіричних даних, накопичення, зберігання, первинна обробка та систематизація джерел, узагальнення отриманих даних, перетворення їх в систему наукових фактів, співвідношення з наявними знаннями й уявленнями.

Формування нових знань в галузі теорії і методики збору, зберігання, обробки і використання музейних предметів. Напрями дослідної діяльності музеїв: розробка наукової концепції музею; дослідження в сфері комплектування фондів; вивчення музейних предметів і колекцій; дослідження в галузі охорони і зберігання фондів; наукове проектування експозицій і виставок; дослідження в сфері музейної комунікації; вивчення історії музейної справи; вивчення історіографії музеєзнавства.

Вивчення, атрибуція та опис музейних предметів і колекцій (речові джерела): наукове дослідження пам'яток кераміки; дослідження зброї; дослідження меблів; дослідження предметів з дерева; наукове дослідження тканин у музеях; дослідження декоративно-прикладних предметів з металу. Типологія. Аспекти джерелознавства. Засоби дослідження та визначення.

Тема IV.

Науково-експозиційна робота музеїв

Музейна експозиція як інформаційна система. Експозиція як частина дійсності, фрагмент природи і матеріального світу людини, як відображена картина дійсності. Експозиція як інформаційно-комунікативна музейна система.

Принципи побудови експозиції: науковість; наочність; комунікативність. Типи експозицій. Вибір методів експонування. Різновиди експозиційних матеріалів. Художнє оздоблення експозиції. Забезпечення єдності форми та змісту експозиції, образного відображення концептуального задуму. Архітектурно-художнє вирішення експозиції, художнє проектування. Поняття експозиційного ансамблю, його зміст, вимоги до ансамблю.

Дані педагогіки та психології. Роль кольору і світла. Використання наочно-просторового середовища. Організація маршруту та ритм огляду експозиції. Музейне обладнання та його роль у створенні експозиційного простору. Різновиди обладнання. Технічні засоби експозиції і їх значення.

Визначення теми експозиції. Визначення кола джерел, їх вивчення, підбір експонатів. Створення наукової концепції експозиції, експозиційного задуму. Написання ТЕП, структура і зміст. Розробка текстів, етикетажу, підбір експонатів, науково-допоміжних матеріалів, обладнання, технічних засобів.

Тема V.

Система музейних соціальних комунікацій

Теорія музейної комунікації: джерела і суть. Структура або моделі музейної комунікації. Основні форми музейної комунікації.

Основи структури екскурсії. Класифікація екскурсій. Критерії формування екскурсійної тематики. Методика підготовки та проведення музейної екскурсії.

Музейні лекції: поняття та класифікація. Критерії формування лекційної тематики. Методика підготовки та читання музейних лекцій. Музейні науково-теоретичні конференції та музейні науково-практичні семінари: специфіка, методика організації і проведення.

Нетрадиційні форми музейної комунікації: гуртки, клуби, свята і спеціалізовані програми: поняття, класифікація. Методика організації.

Диференційований підхід до спілкування із музейною аудиторією: характеристика різних категорій відвідувачів. Організація роботи музеїв із засобами масової інформації. Реклама музею і його діяльності. Етапи комп'ютеризації музею і музейні інформаційні стандарти.

Тема VI.

Теоретичні основи пам'яткознавства. Державна і міжнародна політика в галузі охорони та використання нерухомих пам'яток культури

Проблеми створення наукової теорії пам'яткознавства. Опис та класифікація пам'яток. Проблема їх пошуку та комплексного вивчення. Необхідність створення методики, загальних теоретичних основ виявлення,

вивчення і охорони пам'яток історії та культури. Визначення термінів: культурна спадщина, об'єкт культурної спадщини, пам'ятка, охорона культурної спадщини, зони охорони пам'ятки, історичне населене місце, історичний ареал населеного місця, традиційний характер середовища, консервація, реабілітація, реставрація, музеєфікація. Поняття історико-культурного надбання та історико-культурного середовища в сучасній українській та зарубіжній науці.

Класифікація нерухомих культурних об'єктів за типами та видами. Характеристика типів об'єктів культурної спадщини: споруд (витворів); комплексів (ансамблів); визначних місць. Характеристика видів об'єктів культурної спадщини: археологічних, історичних, монументального мистецтва, архітектури та містобудування, садово-паркового мистецтва, ландшафтних, науки і техніки.

Міжнародне право в галузі охорони культурних цінностей. Створення ООН та ЮНЕСКО і культурних комітетів та комісій. Діяльність ЮНЕСКО і ІКОМОСу у сфері міжнародної охорони історико-культурного та природного середовища. Статути міжнародних організацій, їх нормотворча діяльність.

Створення зводу пам'яток історії та культури. Поняття зводу. Мети та завдання зводу. Структура зводу та його зміст, побудова. Досвід роботи державних та громадських організацій. Залучення фахівців та населення до охорони культурної спадщини.

Рекомендований перелік літератури

1. Акуленко В. І. Охорона пам'яток культури в Україні (1919–1991 р.). Київ: Вища школа, 1991. 273 с.
2. Вайдахер Ф. Загальна музеологія / Переклад з німецької Х. Назаркевич, О. Лянг, В. Лозинського. Львів: Літопис, 2005.
3. Гайдай О. Музеєзнавство. Миколаїв, 2021.
4. Закон України про музеї та музейну справи. Відомості Верховної Ради України. № 25. Київ, 1995.
5. Закон України Про охорону культурної спадщини Із змінами і доповненнями, внесеними Земельним кодексом України. Відомості Верховної Ради України. № 39. Київ, 2000.
6. Закон України Про охорону культурної спадщини. Офіційний вісник України. 2000. № 27. С. 32-53.
7. Заремба С. З. Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність / НАН України; Центр пам'яткознавства. К., 1995.
8. Зберігання музейних предметів і колекцій. Загальні положення. Загальні правила зберігання. Київ, 2017.

9. Інструкція про порядок визначення оціночної та страхової вартості пам'яток Музейного фонду України. Київ, 1998.

10. Інструкція про порядок визначення оціночної та страхової вартості пам'яток Музейного фонду. Офіційний вісник України. Київ. 1998. № 32. С. 186.

11. Ковальчук А. О. Збереження музейних предметів в умовах надзвичайних ситуацій. Київ, 2017.

12. Кот С. І. Про стан збереження культурної спадщини України (Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань «Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні» 18 квітня 2018 р.). К., 2018.

13. Охорона та збереження пам'яток історії та культури /авт.-укл. Л. М. Хрящевська. Миколаїв, 2019.

14. Положення про порядок визначення наукових об'єктів, що становлять національне надбання. Офіційний вісник України. Київ, 2016. № 85. С. 76.

15. Положення про фондово-закупівельну комісію музеїв системи Міністерства культури України. Офіційний вісник України. Київ, 2016. № 35. С. 112.

16. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку укладення охоронних договорів на пам'ятки культурної спадщини» (Порядок укладення охоронних договорів на пам'ятки культурної спадщини та зразок охоронного договору). Урядовий кур'єр. 22.05.2002. № 91.

17. Прибега Л. Міжнародне співробітництво та охорона історико-культурної спадщини. Архітектура України. 1992. № 2. С. 50–51.

18. Прокопенко М. Музей у комп'ютері: чому важлива «оцифровка» культурної спадщини та як це розвивається в Україні // День. 2018. 6 берез.

19. Скус В. О. Основи історичного музеєзнавства. Умань, 2020.

20. Хорунжак Н. М., Сисюк В. І. Основні засоби та музейні фонди: особливості обліку і контролю в державному секторі. Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. Вип. 33. 2020. С. 132 – 145.

21. Яковець І. Комунікаційний простір сучасного музею як одна з основних категорій теорії музейної комунікації. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – 2014. – № 4-5. – С. 129-133.

22. Якубовський В. І. Музеєзнавство. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М. І., 2010.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ ВІДПОВІДІ, СТРУКТУРА ОЦІНКИ І ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ВСТУПНИКІВ

Оцінка виставляється за 200-бальною шкалою оцінювання (від 100 до 200 балів).

Абітурієнти, які отримали під час фахового іспиту **менше 124 балів**, до участі в конкурсі щодо зарахування для здобуття освіти не допускаються.

Під час відповіді перевіряються:

- широта кругозору;
- обізнаність у сфері професійного вибору;
- впевненість, самостійність та критичність суджень;
- комунікативні навички.

Відповідь оцінюється за такими критеріями:

- точність відтворення фактів, змісту понять, адекватність використання професійної термінології – *оцінюється від 0 до 20 балів*;
- повнота, глибина, системність знань – *оцінюється від 0 до 20 балів*;
- здатність логічно мислити, аналізувати, порівнювати, узагальнювати – *оцінюється від 0 до 20 балів*;
- уміння формулювати, обґрунтовувати власні думки, факти й робити висновки тощо – *оцінюється від 0 до 20 балів*;
- комунікативні навички – *оцінюється від 0 до 20 балів*.

Рівень оцінки та кількість балів:

Високий рівень відповіді: 176-200 балів за відповідь виставляються, якщо абітурієнт:

- дає повну і розгорнуту відповідь на запитання,
- ілюструє відповідь прикладами з практики,
- пов'язує теоретичні знання з розумінням практичних проблем галузі,
- демонструє вільне володіння термінологічним апаратом з фаху,
- дає вірні відповіді на додаткові питання;
- дає конкретні та логічні відповіді, обґрунтовуючи власну позицію з питання.

Середній рівень відповіді: 150-175 балів виставляються, якщо абітурієнт:

- дає вірну відповідь на запитання,
- ілюструє відповідь прикладами з практики,

- демонструє знання практичних проблем галузі,
- вміє висловлювати свої думки у відповідь на фахові запитання,
- допускає деякі неточності при відповіді на додаткові питання.

Достатній рівень відповіді: 124-149 балів виставляються, якщо абітурієнт:

- дає неповну відповідь на запитання,
- відсутня відповідь на одне з запитань білета,
- демонструє слабкі знання сучасного стану проблем,
- виявляє недостатнє вміння пов'язати теоретичні знання з практикою,
- має труднощі у відповідях на додаткові запитання.

Незадовільний рівень відповіді: 123 бали та нижче виставляються, якщо абітурієнт:

- не дає вірну відповідь на запитання,
- відповіді поверхневі, демонструють незнання базових понять предметної галузі,
- виявляє нерозуміння сучасних процесів розвитку суспільства,
- не дає відповідей на додаткові запитання,
- виявляє брак логічного мислення та здатності послідовно викладати інформацію.